

Summary

The article observe creative formation of violinist in the context of skill-personal approach.

Ключові слова: виконавська особистість скрипаля, мистецько-персоналізований підхід.

Ключевые слова: исполнительская личность скрипача, художественно-персонализированный подход.

Key words: performance individuality of violinist, skill-personal approach.

Подано до редакції 14.10.2011.

УДК 378.147+373.6:7+371.134

©2012

Бадіца М.В.

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ ОБРАЗОТВОРЧОГО ХАРАКТЕРУ У МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасна система педагогічної освіти покликана забезпечити реалізацію соціального замовлення на підготовку висококваліфікованого конкурентноспроможного фахівця, в умовах ринкових відносин. Демократичні зміни в суспільстві зумовили необхідність реформування всіх ланок освіти, що передбачає удосконалення процесу підготовки майбутнього вихователя дошкільного закладу.

У державній програмі "Освіта. Україна XXI сторіччя" в якості стратегічної мети визначено формування творчої особистості, здатної нестандартно розв'язувати завдання суспільства.

На жаль, в системі вищої освіти існує багато не розв'язаних проблем з питань підготовки майбутніх фахівців. До них належить і проблема формування активного ініціативного творчого "образу" суб'єкта навчально-виховного процесу в умовах особистісно-орієнтованого навчання.

На думку вчених, уміння творчо діяти – є однією з основних системоутворюючих ознак сучасних систем праці та вищої професійної освіти (В.Г.Кремень, С.М.Ніколаєнко), зміст якого відображено в Галузевому стандарті вищої освіти [1]. Саме тому формування творчих умінь у майбутнього фахівця залишається нагальною потребою сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз психолого-педагогічної літератури та дисертаційних досліджень дозволяє побачити багатоаспектність означеної проблеми. Так, наприклад, психологічні аспекти формування творчої особистості представлені в працях Л.Виготського, О.Леонтьєва, О.Лука, В.Моляка, В.Рибалки, В.Роменця, С.Рубінштейна, Я.Пономарьова та ін. Педагогічні аспекти щодо формування творчої особистості розглянуто в працях: зарубіжних науковців (А.Маслоу, С.Медника, А.Осборна, К.Роджерса, Є.Торренса та ін.) і вітчизняних (Д.Богоявленської, П.Єнгельмейєра, В.Загвязинського, В.Кан-Калика, В.Сухомлинського та ін.). Дослідженню факторів, що сприяють формуванню творчих здібностей особистості, мотивів «творчої» діяльності та розвитку творчої активності присвятили свої роботи – Ю.Гільбух, В.Дружинін, Л.Єрмоласва-Томіна, О.Киричук, Б.Нікітін, М.Холодна, Г.Чистякова; основні риси творчого педагога окреслили (Н.Кічук, М.Нікандров та ін.); особливості формування педагогічної майстерності представив І.Зяюн, особистісної культури О.Рудницькою; розвиток творчої особистості студента, шляхом використання в навчально-виховному процесі інтерактивних методів навчання (Г.Бєленька), формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя (Л.Мільто). Ряд дослідників зробили значний внесок у розкриття ключових питань педагогіки творчості (С.Сисоєва та ін.); психології творчості, креативності, обдарованості (Є.Ільїн). Сучасну методологію творчого процесу досліджували Н.Громова, Н.Єсіна, Л.Котлярова, В.Моляко.

Формулювання цілей статті... Розкрити сутність процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів вищих навчальних закладів, що забезпечить їх якісну підготовку до творчої діяльності в дошкільних закладах.

Виклад основного матеріалу дослідження... Філософія нової парадигми освіти потребує змін у системі вищого навчального закладу. Вона вимагає пошук оптимальних шляхів, що забезпечать сформованість професіонала-творця. Необхідність такого підходу обумовлена запитом суспільства та особистості. У зв'язку зі змінами пріоритетів освіти виникла необхідність знаходження ефективних шляхів формування творчих умінь образотворчого характеру та експериментальної перевірки дидактичних умов реалізації педагогічної моделі в процесі індивідуального супроводу творчої особистості студента. Згідно гіпотези нашого дослідження експериментальна перевірка ефективності створених умов, механізмів педагогічної моделі формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів тривала протягом двох років (2009-2010 р. р.).

Програма інноваційного педагогічного експерименту поєднує в собі елементи традиційного та інноваційного. Трансформований зміст підготовки студента до творчої професійної діяльності представлений у єдності *освітніх технологій*: особистісно-орієнтованої, інтегративної, модульної (згідно тематичного циклу), проективної, ігрової. Він ефективно співвідносить дії педагога з рівнем самостійності студента в процесі

організації різних форм та видів діяльності; розв'язку творчих завдань різних рівнів складності. Домінантою є художній образ як узагальнений вид чуттєвого освоєння та відображення дійсності духовного зростання особистості, що вимагає врахування індивідуальності особистості. Джерелом творчості є сензитивність студентства до самовираження; практична діяльність; гра, що забезпечує благоприємні умови для вільного прояву інтереса. Формуванню творчих умінь образотворчого характеру допоможуть види діяльності, що представлені засобами механізму виникнення та розвитку творчих можливостей студентів.

Метою програми експериментального дослідження є – формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів за допомогою спеціальної педагогічної моделі, створення дидактичних умов для її ефективної реалізації в процесі індивідуального супроводу професійного становлення майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Провідними дидактичними принципами побудови програми стали:

1. принцип *усвідомленої перспективи* (усвідомлення студентами стимулів учіння; оптимальний ступінь співвідношення процесів керування та самоврядування);
2. принцип *тематичної циклічності* (ускладнення змісту згідно теми);
3. принцип *синтезу та інтеграції* (міжпредметна та внутрішньо предметна (узагальнення та варіація уявлень, способів дій, технік, матеріалів, засобів, методів і прийомів, спрямованих на створення виразного художнього образу);
4. принцип *гнуцкості* (приспосованість змісту учіння до індивідуальних потреб та інтересів студентів);
5. принцип *естетизації* (внесення художніх елементів у зміст і форми роботи зі студентами, що позитивно впливають на їх емоційну сферу; викликають творче піднесення, радість, задоволення).

Отже, представлені принципи передбачають зміну погляду на процес творчої діяльності та роль особистості в ньому. На реалізацію вище означених принципів спрямована інноваційна освітня технологія, що є основою експериментальної програми формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Впровадження її в освітній процес допомогло знайти і розвинути здібності особистості, розкрити суб'єктний досвід студента: сформувати особисто-значущі способи роботи, оволодіти умінням здобувати освіту самостійно (творчо). Ми впевнилися, що інтегративно-педагогічна діяльність формує системні глибокі знання шляхом синтезу поглядів на проблему, використання засобів різних навчальних дисциплін, понять однієї науки при вивченні іншої; творчі професійні уміння. Такий підхід забезпечив міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, в межах навчальної дисципліни "Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей". Також, особистісно-детермінована програма забезпечила консультативно-координуючу діяльність викладача на засадах співтворчості та активності студентів. Індивідуалізація освітньої технології дозволила учасникам творчого процесу самостійно обрати зміст і обсяг матеріалу, оптимальні методи та шляхи його засвоєння. Інтегрована педагогічна мета дозволила синтезувати навчальні дисципліни та матеріал навколо тематичного циклу, який має завершену форму та передбачає результат діяльності. Враховуючи специфіку творчого процесу, який характеризується наявністю побічного продукту, ми намагалися спроектувати зміст навчального матеріалу згідно мікротем. Інформація, яка входить у модуль (тематичний цикл) характеризується складністю, глибиною, чіткою структурою та цілісністю. Вона спрямована на досягнення інтегрованої педагогічної мети. Базова компонента є незмінною як фундаментальне поняття дисципліни, а варіативність матеріалу залежить від освітніх тенденцій. У формуванні творчої індивідуальності студента та викладача суттєвого значення набув варіативний компонент, який представлений міні-проектом. Метод проектів, "як додатковий елемент організації самостійної роботи студентів" [5], сприяв визначенню студентом індивідуальної освітньої траєкторії у створеному навчальному середовищі. Враховуючи роль гри в онтогенезі особистості, розвитку психічних функцій, використанні досвіду ми включили елементи ігрової технології в зміст експериментально-дослідної програми. На нашу думку, гра як вільна діяльність, допомогла: створити атмосферу задоволення від творчого процесу; засвоїти загальнолюдські цінності; з'ясувати рівень розвитку творчих умінь образотворчого характеру як складової особистості; внести корекцію в структуру особистісних показників людини (вільність дій, самоствердження, самовираження, розвинутий творчий потенціал та ін.); сформувати творчу індивідуальність педагога. Вона використовувалась перед процесом формування творчих умінь, як прийом зацікавленості студентів; як метод формування та засіб розвитку творчих умінь.

Відповідно до вище сказаного ми намагалися розв'язати низку завдань:

1. зберегти самоцінність вікового періоду, шляхом індивідуального супроводу творчого розвитку студента.
2. створити педагогічні умови для ефективного формування творчих умінь образотворчого характеру у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів:
 - сформувати свідоме ставлення та стійкого творчого інтересу до
 - визначеної групи умінь;
 - забезпечити структурування педагогічної моделі творчого процесу;

- організувати універсальне та мобільне середовище.

3. перевірити ефективність дидактичних умов реалізації педагогічної моделі формування творчих умінь образотворчого характеру в процесі індивідуального супроводу творчої особистості студента.

Згідно визначеного аспекту окреслена *дидактична задача* – забезпечити ефективність процесу формування професійно-творчих умінь у студентів щодо створення образів краси (людської довершеності, природної досконалості, світу речей), шляхом запровадження педагогічної моделі. Реалізація представленої педагогічної задачі вимагала організації комплексу педагогічних (дидактичних) і психологічних умов. Дидактичні умови реалізації педагогічної моделі окреслили специфічність творчого педагогічного процесу (взаємозв'язок між навчанням і творчістю): синтез форм мистецтва, видів діяльності, методів навчання (метод занурення та творчого самовираження), варіативність змісту. Представлені психологічні умови, а саме: творча атмосфера, відкрита для пошуку; активна взаємодія між учасниками творчого процесу; психологічна підтримка та допомога студенту; співвідношення вимог з можливостями особистості та врахування індивідуальних темпів розвитку особистості допомогли забезпечити кожному студенту психологічний комфорт в процесі реалізації поставленого завдання, самоствердитись у власних творчих можливостях. Домінантою визначених умов є створення ситуації успіху кожному студенту, що сприяло виникненню почуття радості від досягнутого. Формування творчих умінь образотворчого характеру здійснювалося з опорою на практичний аспект реалізації структурно-організаційної та структурно-змістової дидактичної моделі. Мотивований цілеспрямований процес щодо створення, засвоєння, використання і розповсюдження сучасних актуальних ідей, адаптованих до визначених умов [3] відбувався в спеціально створених умовах (на заняттях), в позанавчальний час і в процесі проходження майбутніми фахівцями дошкільної освіти педагогічної практики. Різноманітність форм організації студентів представлені у вигляді колективної (лекції; семінари: теоретичний, проблемний, практикум, психологічний; конференції; конкурси), групової (творча мікрогрупа, консультації, майстер-клас) та індивідуальної роботи (анкетування, тестування, взаємовідвідування, консультування, самоосвіта, творчий звіт та ін.). Методика викладання навчальної дисципліни мала свої особливості: використання міждисциплінарної міні-лекції; проблемної мікродискусії двох, трьох спеціалістів; лекції вдвох [5]. Особлива увага приділялася самостійній роботі студентів. Вона допомогла їм оцінити власні можливості, проаналізувати темп і рівень творчих досягнень в певній галузі. Результати діяльності представлені на "студентській конференції міждисциплінарного типу" [5] в межах творчого звіту. Процес формування творчих умінь забезпечувався шляхом синтезу теоретичних, практичних; навчальних і творчих завдань; проведення майстер-класів із залученням провідних фахівців галузі мистецтва; створення творчих мікрогруп за інтересами. Диференціація завдань сприяла зацікавленню кожного студента; вільному вибору завдань, згідно захопленню особистості; визначила індивідуальні темпи творчого розвитку кожного студента. Індивідуалізованість та нерегламентованість часу виконання визначеного кола творчих завдань сприяли варіативності дій, гнучкому використанню засобів; задоволенню потреб особистості. Необхідно відмітити, що формування інформаційної компетентності студента, згідно окресленого кола питань, проходило під час аудиторних занять. Спрямованість на усвідомлення майбутніми вихователями дошкільних навчальних закладів творчості як феномену людського життя; необхідності творення для забезпечення краси навколишньої дійсності; розкриття філософсько-естетичного, психологічного, педагогічного аспекту проблеми та видів і жанрів, в яких воно проявляється відбувалося в межах модуля "Соціально-естетична сутність образотворчого мистецтва". Питання історичного розвитку образотворчого мистецтва та розгляду нових тенденцій в теорії та методиці зображувальної діяльності дошкільників ХХ століття досліджувалося в межах модуля "Образотворче мистецтво в історичному аспекті". Аналіз стану навчання студентів основ образотворчої діяльності та методики керівництва нею наголошує на необхідності розкриття особливостей становлення методики керівництва образотворчою діяльністю дітей як науки; взаємозв'язку навчання та творчості; особливості розвитку творчих здібностей людини; окреслення умов, що стимулюють прояви творчості та механізми формування творчих умінь образотворчого характеру особистості розкривається модулем "Теоретичні основи образотворчої діяльності дітей". Модуль "Організація образотворчої діяльності дітей" розкриває сутність змісту понять "творчість", "творчі уміння образотворчого характеру"; визначає особливості організації синтезу видів образотворчої діяльності; форм, методів та прийомів психолого-педагогічного супроводження образотворчої діяльності дітей. В модулі "Методика керівництва образотворчою діяльністю дітей" окреслено особливості творчих проявів і методика розвитку творчої особистості в різних видах образотворчої діяльності; специфіку організації та методи педагогічного керівництва процесом формування зображувальної творчості дітей. Модуль "Вихователь як співучасник і організатор образотворчої діяльності дітей" розкриває альтернативні підходи до планування образотворчої діяльності, що забезпечує творчий розвиток особистості; перспективність і наступність в організації образотворчої діяльності в комунальному дошкільному навчальному закладі, школі, сім'ї щодо формування готовності особистості до творчої діяльності в школі; розкриває сутність інноваційно-пошукової роботи педагога у галузі методики образотворчої діяльності.

Представлена система роботи забезпечила комплексне дослідження проблеми; міцність знань та формування творчих умінь, шляхом трансформації знань у творчу практичну діяльність згідно визначених етапів (табл.1).

Таблиця 1

Етапи формування творчих умінь образотворчого характеру

Етапи формування творчих умінь	Мета
1. Психологічна установка на опанування творчим умінням. 2. Ознайомлення з творчим умінням; осмислення, усвідомлення та прийняття специфіки його виконання. 3. Опанування творчою дією, що забезпечить формування простого творчого уміння, шляхом відтворення. 4. Удосконалення творчої дії. 5. Самостійне виконання творчих умінь образотворчого характеру. 6. Контроль за змістом протікання процесу формування творчих умінь образотворчого характеру.	1. Підготуватись до засвоєння знань і умінь 2. Вивчити предмет через розкриття сутності, яка лежить в основі часткових дій та операцій, що призводить до виникнення нових. Збудувати модель зв'язків між закономірностями понять. Сформувати у студентів узагальнений абстрактний образ поняття. Сприяти втіленню задуму-плану в матеріальній формі. 3. Розвивати вміння відтворювати набуті знання в практичній діяльності. Знаходити додаткову інформацію для досягнення поставленої мети. 4. Сприяти виникненню часткових творчих дій та умінь, для виконання їх в різних видах діяльності. Фіксувати умови та результати творчої діяльності. Розвивати вміння порівнювати сформовані уміння з еталоном-нормою. 5. Створювати умови для творчого використання знань і навичок з усвідомленням мотивів та способів їх виконання. 6. Своєчасно помічати відхилення у ході протікання творчого процесу; при необхідності забезпечувати корекційні дії; прогнозувати подальшу роботу.

Як ми бачимо з табл.1 формування творчих умінь образотворчого характеру здійснюється поетапно, що пропорційно напрямкам реалізації програми:

1. Розвиток творчих якостей і здібностей особистості шляхом заглиблення в атмосферу культурних цінностей. Викликати інтерес і бажання творити.

2. Формування цілісного уявлення про мистецтво, як форму існування краси; про художню працю як спосіб пізнання та освоєння світу; творчих умінь, шляхом використання знань.

3. Формування внутрішньої цілісності особистості, спрямованої на осмислення власних дій і внутрішнього світу [2; 4].

Закладені основи творчості допомогли студенту реалізувати індивідуальний план творчого зростання; набути конкурентноспроможності; організувати красу навколо себе. Взаємозв'язок видів зображувальної діяльності допоміг реалізувати принцип тематизму на заняттях різних за формою організації (зображення однієї теми на окремих заняттях; теми за допомогою засобів образної виразності, властивих різним видам діяльності, на одному занятті), що допоміг сформувати способи дії, створити пошукову ситуацію (Л. Янцур). Структурування змістових модулів представлено синтезом різних видів зображувальної діяльності та форм організації, засобів (хвилинки творчості, творчі завдання, художньо-дидактичні та художньо-розвивальні ігри та ін.), що забезпечують формування творчих умінь образотворчого характеру поступово, від простих до складних. Художній образ є центральним поняттям у запропонованій педагогічній моделі формування творчих умінь образотворчого характеру: від простого образу-уявлення через естетичне узагальнення до розуміння його внутрішнього змісту. Синтез практичного матеріалу передбачав використання арт-терапевтичних (музикотерапію, казкотерапію, малюнкову терапію, метод творчого самовираження) та творчих методів (тренінг, творчі завдання, міні-проект та ін.). Доцільними виявилися: творча вправа "Синквейн", творче завдання "Оживи предмет", художньо-дидактична гра "Знайди тінь зображеного предмета" та ін. Весь комплекс творчих завдань розподілений згідно сфер життєдіяльності: Я в природі, Я поміж людей, Я у світі речей, Я і культура. Всі представлені завдання об'єднані у змістові модулі за принципом тематизму. Процес формування творчих умінь образотворчого характеру відбувався в межах визначеної навчальної дисципліни, шляхом розв'язку підготовчих (організація), мотиваційних (створення мотивації), учбових (збагачення інформацією), практичних (опанування вміннями та навичками),

контрольних (аналіз досягнень) творчих завдань. Ступінь складності завдання студент обирає самостійно. Аналіз індивідуально-типологічних особливостей, досягнень кожного студента допоміг об'єктивно оцінити якість отриманого результату. Формами узагальнення досвіду творчої діяльності є виступи на внутрішньоуніверситетських і районних проблемних семінарах; прийняття участі у Всеукраїнській студентській олімпіаді зі спеціальності "Дошкільне виховання" м. Луганськ; презентації творчих відеозвітів за наслідками педагогічної практики, створення "теки досягнень". Представлена технологія збору й аналізу інформації про діяльність творчої особистості демонструє динаміку професійного становлення майбутнього фахівця дошкільної освіти. Вона формує ціннісне ставлення у студентів до власних досягнень; вміння глибоко аналізувати позитивні та негативні тенденції протікання творчого процесу, прогнозувати особисту динаміку творчого розвитку. Зібрані практичні матеріали за визначений період часу по певній темі або серії робіт дозволяють викладачу скласти характеристику динаміки опанування творчими вміннями образотворчого характеру; спроектувати перспективу творчого становлення майбутнього фахівця дошкільної освіти; сформулювати широту та стійкість творчого інтересу до обраного фаху.

Висновки... Таким чином, представлена програма інноваційного педагогічного експерименту допомогла студентам забезпечити інтегрований результат творчої діяльності, що відобразився у ціннісних, змістових, практико-орієнтованих характеристиках особистості (розвинута асоціативна творча уява, спостережливість; досвід творчої самореалізації). Вона дозволила в системі ефективно та якісно сформулювати у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів творчі вміння образотворчого характеру.

Література

1. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра [за спеціальністю 6.010101 Дошкільне виховання; напряму підготовки 0101 педагогічна освіта; кваліфікація 3340 вихователь]: (ГСВОУ 03). – [Чинний від 2003-03-28]. – К. : Міністерство освіти і науки України, 2006. – 258 с. – (Галузевий стандарт вищої освіти).
2. Ильин Е.П. Психология творчества, креативности, одарённости / Евгений Павлович Ильин. – СПб. : Питер, 2009. – 448 с. : ил. – (Серия «Мастера психологии»).
3. Краткий словарь педагогических понятий: учебное пособие [для студентов высших учебных заведений] / авт.-сост. А.А.Пермяков, В.В.Морозов, Э.Р.Зарединова. – [2-е изд., испр. и доп.]. – Кривой Рог; Симферополь : Издательский центр «МарТ», 2010. – 144 с.
4. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / [Г.В.Сухорукова, О.О.Дронова, Н.М.Голота, Л.А.Янцур] ; за заг. ред. Г.В.Сухорукової. – К. : Видавничий Дім "Слово", 2010. – 376 с.: іл.
5. Педагогические технологии: учебное пособие [для студентов педагогических специальностей / под общей ред. В.С.Кукушина]. – Москва : ИКЦ "МарТ"; Ростов н/Д: Издательский центр "МарТ", 2004. – 336 с. – (Серия «Педагогическое образование»).

Анотація

У статті розкривається сутність процесу формування творчих умінь образотворчого характеру у студентів вищих навчальних закладів.

Аннотация

В статье раскрывается суть процесса формирования творческих умений изобразительного характера у студентов высших учебных заведений.

Summary

The article describes the essence of process of forming creative abilities of image-bearing character at the students of Higher Educational Institutions.

Ключові слова: система, програма, процес.

Ключевые слова: система, программа, процесс.

Key words: system, programme, process.

Подано до редакції 13.10.2011.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Ковшар О.В.

УДК 378.016:82.026

©2012

Базиль Л. О.

СУЧАСНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ПРОФІЛЬ УЧИТЕЛЯ РІДНОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним із важливих факторів, що забезпечують розвиток, економічну стабільність і конкурентоздатність будь-якої країни є освітня галузь. Зважаючи на те, що вітчизняна система освіти розвивається за законами, притаманними всій світовій спільноті логічним і закономірним є науковий інтерес українських дослідників (Н.В.Абашкіна, Н.А.Авшенюк, В.М.Базуріна,